

Likestillings- og
diskrimineringsombudet

Vår ref.:
16/1732- 11- MIKV

Dato:
06.12.2016

Sammendrag og anonymisert uttalelse - sak 16/1732

Personer som har byttet juridisk kjønn har rett til nytt vitnemål med nye identetsopplysninger

Ombudet tok stilling til om det var i strid med diskrimineringsloven om seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk § 5 å ikke få endret opplysninger i et vitnemål etter å ha skiftet juridisk kjønn og folkeregistrert navn.

Ombudet konkluderte med at personer som har byttet juridisk kjønn blir stilt dårligere på grunn av kjønnsidentitet. Ombudet la blant annet vekt på at et vitnemål er et personlig dokument som brukes til å dokumentere kompetanse. Uten duplikat med nye identetsopplysninger vil personer som har byttet juridisk kjønn og navn ikke kunne legge frem dokumentasjon for arbeidsgivere og utdanningsinstitusjoner, uten å forklare hvorfor dokumentene står i et annet navn. Ombudet mente at forskjellsbehandlingen ikke fylte vilkårene for lovlig forskjellsbehandling.

Saksnummer: 16/1732

**Lovgrunnlag: Diskrimineringsloven om seksuell orientering,
kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk § 5**

Dato for uttalelse: 16.11.2016

OMBUDETS UTTALELSE

Sakens bakgrunn

Saken gjelder retten til å få endret opplysninger i et vitnemål etter å ha skiftet juridisk kjønn og folkeregistrert navn.

A har gjennomgått kjønnsbekreftende behandling og endret juridisk kjønn. Han har også endret navn fra A til B. Etter navneendringen henvendte A seg til ulike utdanningsinstitusjoner og arbeidsgivere for å få utstedt nye dokumenter med de personopplysningene som nå er registrert i folkeregisteret. Han gikk på X folkehøyskole før navneendringen og henvendte seg til skolen for å få et nytt vitnemål med ny navneform, i e-post datert 12. mars 2016:

Jeg har juridisk endret navn, og trenger derfor nytt vitnemål fra dere.

Vedlagt finner dere navneendringen fra skatteetaten.

Det nye vitnemålet må ha nytt navn, og ny kjønnsbetegnelse. Jeg har lagt ved det gamle vitnemålet, og merket av der dere må endre.

Det nye vitnemålet skal kun inneholde nytt navn/kjønnsbetegnelse, ikke det Dersom dere ønsker å få tilsendt det gamle vitnemålet er ikke det noe problem.

Jeg har sensurert de fem siste tallene i personnummeret mitt, da jeg sender dette pr. mail. Dersom dere trenger de for å endre på noe, send meg en mail. P.g.a. lange arbeidsdager er jeg ikke alltid tilgjengelig per tlf., men legg ved nummer så kan jeg ringe opp når jeg får tid.

I e-post datert 14. mars 2016 skrev rektor C følgende svar på As henvendelse om å endre navn i vitnemålet:

Heia A. Jeg tenker at en endrer fremtiden, fortiden er som den er. Du får bare legge ved dokumentasjonen til det gamle vitnemålet.

A fulgte opp med en ny e-post med ny anmodning om å utstede vitnemål. 27. mars 2016 fikk han følgende svar fra C:

Det er ikke meningen å være vanskelig, dette er bare en situasjon som har en del utfordringer. For det første er det ikke bare å lage et vitnemål, det skal i trykkeriet og det er noen formelle krav, så det vil ha noen omkostninger.

For det andre så er jeg usikker på jussen i dette, om en bare kan gjøre dette. Det må jeg få sjekka opp. Jeg var jo ikke rektor her da du fikk ditt vitnemål og jeg er usikker på om jeg kan skrive under på dette som dagens rektor.

Så tror det er viktig å sjekke jussen rundt dette. Evt måtte det gjøres i forbindelse med vitnemål i april/mai, men kan ikke se for meg annet at det må stå opprinnelig navn på, eller en forklaring, så noe rart blir det uansett, det vil jo da og være signert i 2016.

Jeg tenker det er mye enklere å skrive en erklæring til ditt tidligere vitnemål, men om dette er veldig viktig kan du grave litt i jussen og få en overveielse av en advokat.

Ombudet tok saken til behandling som en klagesak og henvendte seg til X folkehøgskole med en anmodning om redegjørelse i brev av 22. september 2016. Skolen redegjorde for saken i brev av 27. september 2016. Samtidig ble nytt vitnemål utstedt. Følgende fremgår av skolens redegjørelse:

Jeg leser av det dere videresender fra Utdanningsdirektoratet at det er mulig å lage et duplikat av vitnemål med ny dato og underskrift. Det vil jeg gjerne gjøre men var dessverre ikke kjent med denne muligheten.

Det var ikke jeg som var rektor når vedkommende avsluttet folkehøgskoleåret på X Folkehøgskole og var usikker på om jeg kunne underskrive og også hva slags dato en skulle sette på, noe jeg og skrev i epost til vedkommende. Om vedkommende mener Utdanningsdirektoratets løsning er tilfredsstillende ser jeg ingen problemer med å gjøre dette.

Jeg har altså ingenting imot å gjøre dette om det juridisk holder vann og jeg takker for opplysningen dere har bidratt med.

Rettslig grunnlag

Ombudet håndhever diskrimineringsloven om seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, jf. § 22 i loven. Ombudet kan gi uttalelse om et forhold er i strid med loven, jf. diskrimineringsombudsloven § 3 tredje ledd, jf. § 1 andre ledd.

Diskrimineringsloven om seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk

Diskrimineringsloven forbyr forskjellsbehandling på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk, jf. § 5. Loven gir et diskrimineringsvern for homofile, lesbiske, bifile og transpersoner.

Med kjønnsidentitet menes det eller de kjønn den enkelte opplever og identifiserer seg med. Denne opplevelsen kan være i samsvar eller bryte med det kjønn en ble tillagt ved fødselen. Transperson blir brukt som en samlebetegnelse for ulike grupper av personer som opplever at det ikke er samsvar mellom egen kjønnsidentitet og det kjønn vedkommende ble tillagt ved fødselen, jf. Prop. 88L (2012-2013) side 110.

Med direkte diskriminering menes at en handling eller unnlatelse har som formål eller virkning at personer på grunnlag som nevnt over blir behandlet dårligere enn andre blir, er blitt eller ville blitt behandlet i en tilsvarende situasjon.

Med indirekte diskriminering menes enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlatelse som fører til at

personer stilles dårligere enn andre, og at dette skjer på grunnlag som nevnt over.

Forskjellsbehandling er ikke i strid med diskrimineringsforbudet når den har et saklig formål, den er nødvendig for å oppnå formålet og det er et rimelig forhold mellom det man ønsker å oppnå og hvor inngripende forskjellsbehandlingen er for den eller de som stilles dårligere, jf. § 6.

Ombudets vurdering

Ombudet skal ta stilling til om X folkehøyskole handlet i strid med diskrimineringsloven om seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk da de ikke utstedte nytt vitnemål med nye identitetsopplysninger, til tross for gjentatte henvendelser fra A.

Ombudet er kjent med at skolen nå har utstedt nytt vitnemål til A. Denne konkrete saken har dermed løst seg. Spørsmålene saken reiser har imidlertid prinsipiell betydning. Ombudet vil på den bakgrunn ta stilling til om det var i strid med forbudet mot diskriminering på grunn av kjønnsidentitet å ikke utstede vitnemål i første omgang.

Ble A stilt dårligere på grunn av kjønnsidentitet?

Endring av personlige opplysninger i vitnemål og attester har stor velferdsmessig betydning for personer som bytter juridisk kjønn. Personer som har endret juridisk kjønn har et berettiget behov for å i størst mulig grad ha kontroll over hvilke opplysninger om dem som er offentlig tilgjengelig. Dette er et tema i Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk 2017–2020, og i forarbeidene til loven om endring av juridisk kjønn. Av handlingsplanen fremgår det blant annet:

For personer som har endret juridisk kjønn vil det være viktig å kunne presentere personlige dokumenter som er i tråd med deres nye juridiske kjønn.

En arbeidsgiver eller en skole som nekter å utstede ny attest eller et nytt vitnemål til en person som har endret sitt juridiske kjønn, vil kunne rammes av forbudet mot diskriminering på grunn av kjønnsidentitet, i diskrimineringsloven om seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk.

Denne saken gjelder personlige dokumenter som brukes til å dokumentere kompetanse, som derfor også inneholder informasjon om en persons kjønnsidentitet. Uten duplikat med nye identitetsopplysninger vil personer som har byttet juridisk kjønn og navn ikke kunne legge frem dokumentasjon for arbeidsgivere og utdanningsinstitusjoner, uten å forklare hvorfor dokumentene står i et annet navn.

Adgangen til å utstede duplikat av vitnemål er behandlet av Barne- og likestillingsdepartementet og Utdanningsdirektoratet. Utdanningsdirektoratet har i brev av 12. juli 2016 opplyst for ombudet at personer som har endret navn

og/eller personnummer har rett til å få utstedt et nytt duplikatvitnemål, der nytt navn og personnummer fremgår. Videre fremgår det av brev fra Barne- og likestillingsdepartementet om retten til å få utstedt nye vitnemål og attester datert 30. september 2016:

Det følger av lov om folkehøyskoler § 2 at elever ved folkehøyskoler skal få dokumentasjon fra skolen som viser læringsprogram og deltagelse. Loven regulerer ikke retten til å få utstedt dokumentasjonen på nytt. Det kan imidlertid utledes av det generelle forbudet mot diskriminering i diskrimineringsregelverket, som er omtalt under punkt 1, at personer som har endret juridisk kjønn har rett til å få dokumentasjon fra folkehøyskolen med personopplysninger som samsvarer med kjønnsidentiteten, med mindre folkehøyskolen har en saklig grunn til å nekte.

I denne saken har X folkehøyskole ment at A istedenfor nytt vitnemål med riktige identitetsopplysninger må dokumentere at vitnemålet med tidligere identitetsopplysninger er hans vitnemål gjennom å legge ved dokumentasjon på navneskiftet for eventuelle arbeidsgivere. Ombudet utelukker ikke at dette kan være en tilfredsstillende løsning for enkelte, men en slik ordning vil innebære at personer som har byttet juridisk kjønn ikke selv kan kontrollere hvem som skal bli kjent med opplysninger om kjønnsidentitet.

Ombudet mener på denne bakgrunn at X folkehøyskoles avslag på endring av navn i vitnemålet stiller A dårligere i lovens forstand. Spørsmålet for ombudet er om forskjellsbehandlingen likevel er lovlig etter lovens § 6.

Er forskjellsbehandlingen lovlig:

For at forskjellsbehandling skal være lovlig må den fylle vilkårene i diskrimineringsloven om seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk § 6. Hvorvidt et konkret tilfelle av forskjellsbehandling er lovlig eller ulovlig må vurderes utfra om forskjellsbehandlingen har et saklig formål, om den er nødvendig for å oppnå formålet og om den er forholdsmessig.

X folkehøyskole skrev i e-post til A (gjengitt over) at det var en del praktiske hindringer forbundet med utstedelser av nytt vitnemål. Vitnemål ble likevel utstedt umiddelbart etter at ombudet ba om redegjørelse for hvorfor skolen ikke hadde utstedt nytt. Det fremstår som uklart for ombudet hvilke praktiske hindringer som skolen eventuelt har, eller om det overhodet er noen økonomiske konsekvenser å pålegge skolen å utstede duplikat av vitnemål. På den bakgrunn kan ikke ombudet se at det finnes saklige og nødvendige formål som begrunner forskjellsbehandlingen A har blitt utsatt for.

Det er dermed ikke nødvendig for ombudet å ta stilling til om forskjellsbehandlingen er forholdsmessig. Ombudet vil likevel understreke at individets interesser i denne og tilsvarende saker tungtveiende. Personer som endrer navn og juridisk kjønn har behov for at samfunnet tilpasser og systematiserer endringer av personopplysninger som er offentlig tilgjengelig. Dette fremgår av regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk og forutsettes også i

veiledningen fra Helsedirektoratet, som ble gitt i forbindelse med ikrafttredelsen av ny lov om endring av juridisk kjønn.

Konklusjon

X folkehøyskole handlet i strid med diskrimineringsloven om seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk § 5 da de ikke utstedte duplikat av vitnemål til A

Oslo, 16.11.2016

Hanne Inger Bjurstrøm
likestillings- og diskrimineringsombud